

Az új, globális etika: az Egyház előtt álló feladatok

Marguerite A. Peeters¹

Összefoglalás

Könyvecskénk átfogó képet nyújt arról, milyen feladatok elé állítja a keresztényeket az új etika, amely a hidegháború vége óta jutott érvényre a világban. Közvetlenül a berlini fal leomlása után az egész földön kulturális forradalomra került sor. Az új etikához kapcsolódóan új szavak, paradigmák, normák, értékek, életformák, oktatási módszerek és kormányzati eljárások terjedtek el világszerte, napjainkra pedig teljes győzelmet arattak. Újnak annyiban nevezhetjük ezt az etikai rendszert, hogy *posztmodern* jelenség, radikális jellege miatt pedig a *zsidókeresztény értékekkel* is egyértelműen szakít. Az *egész világon mértékadónak* számít: már most ez határozza meg a világ kultúráit. A legtöbb értelmiségi és döntéshozó anélkül tette magáévá az új normákat, hogy gondosan elemezte volna az eredetüket és a következményeiket. Ellenállással egyre kevésbé találkozni. A *körültekintő elemzés* elmaradt.

Hogy mit is jelent az új kultúra, az egyáltalán nem magától értetődő. A „puha konszenzus” leple alatt a globális etika olyan keresztényellenes programját találjuk, amely a Nyugat hitehagyásában gyökerezik, és azok a befolyásos kisebbségek irányítják, akik 1989 óta a globális kormányzás rúdjánál állnak. Sok keresztény már most is összekeveri az új kultúra paradigmáit az Egyház társadalmi tanításával. Annak veszélye, hogy az új etika mögé a keresztények is felsorakoznak, különösen a fejlődő országokban fenyeget, hiszen ezek éppen most szembesülnek a globalizáció hatásaival. A keresztények ugyanakkor biztosak lehetnek abban, hogy Isten gondviselése a világ eseményeinek irányítására is kiterjed. Meg kell tanulniuk, miként ismerhetik fel a Szentlélek működésének jeleit az új kultúrában, és evangelizálniuk kell azt, hogy fel tudják mutatni a posztmodern dekonstrukció alternatíváját.

Hogy valójában mi is forog itt kockán – akár társadalmi-politikai, kulturális, akár antropológiai vagy teológiai téren –, azt hatalmas tudatlanság övezi. A tudatlanság pedig mindig rossz tanácsadó. Ha azt akarjuk, hogy a keresztények be tudják tölteni feladatukat, komolyan meg kell vizsgálnunk, miben áll és miként működik a globális kulturális forradalom. Az Egyház csak így tud eleget tenni evangelizációs küldetésének.

Globális kulturális forradalom

A hidegháború vége óta több száz új fogalom terjedt el „futótűz”-szerűen a föld legeldugottabb sarkáig. Az új fogalmak új nyelven jelennek meg. Néhány példa:

Emberarcú globalizáció, globális polgárság, fenntartható fejlődés, jó kormányzás, konszenzusképzés, globális etika, kulturális sokszínűség, kulturális szabadság, kultúrák közti párbeszéd, életminőség, minőségi oktatás, oktatás mindenkinek, a választás joga, informált

---

¹ Marguerite A. Peeters a Lateráni Pápai Egyetem, a Pápai Orbán Egyetem, a Kongói Katolikus Egyetem professzora, valamint a Világiak Pápai Tanácsa és a Kultúra Pápai Tanácsa szakértője.

választás², előzetes tájékoztatáson alapuló beleegyezés, társadalmi nem (gender), az egyenlő bánásmód elve, az egyenlőség elve, a nemek közötti egyenlőség érvényesítése, a nők önérvényesítésének előmozdítása, nem kormányzati szervezetek (NGO-k), civil társadalom, partnerségek, átláthatóság, alulról felfelé építkező részvétel, elszámoltathatóság, holizmus, széles körű konzultáció, megkönnyítés, bevonás, tudatosság-növelés, az értékek tisztázása, kapacitásképzés, női jogok, gyermekjogok, reprodukív jogok, nemi irányultság, biztonságos abortusz, biztonságos anyaság, jogokra épülő megközelítés, mindenki számára előnyös helyzet, támogató környezet, egyenlő hozzáférés, életkészségek oktatása, kortársoktatás, testi épség, internalizálás, birtoklás, a változás hajtómotorjai, legjobb gyakorlatok, előrehaladási mutatók, kulturálisan érzékeny megközelítések, laikus spiritualitás, ifjúsági parlament, békére való nevelés, a jövő nemzedékek jogai, vállalati társadalmi felelősségvállalás, tisztességes kereskedelem, emberi biztonság, az elővigyázatosság elve, megelőzés...

Senki sem tagadhatja többé, hogy ezek a fogalmak meghatározó szerepet játszanak a kortárs kultúrában, melynek legfőbb jellemzője éppen az, hogy *az egész világra kiterjed*. A szavak és fogalmak eme kusza halmazát sem elítélni, sem támogatni nem lehet mindenestül. Őszinte emberi vágyak és örök értékek keverednek bennük a Nyugat hitehagyásának keserű gyümölcseivel, mely belülről rontotta meg a globalizáció folyamatát.

Ebből az új, globális nyelvből ugyanakkor hiányoznak azok a szavak, amelyek sajátosan a zsidókeresztény hagyományhoz tartoznak:

igazság, erkölcs, lelkiismeret, értelem, szív, szüzesség, tisztaság, házastárs, férj, feleség, apa, anya, valakinek a fia vagy lánya, a nemek egymást kiegészítő természete, szolgálat, segítség, tekintély, hierarchia, igazságosság, törvény, parancsolat, dogma, hit, felebaráti szeretet, remény, szenvedés, bűn, barát, ellenség, természet, képviselő...

Jacques Derrida, a posztmodern dekonstrukcionizmus atyja, nemde azt javasolta röviddel 2004-ben bekövetkezett halála előtt a *Le Monde* nevű francia lapnak adott interjújában, hogy úgy kell megoldani a homoszexuális párok jogi helyzetét, hogy törlik a „házasság” szót a francia polgári törvénykönyvből? Bizonyos szavak száműzése a nyelvből olyan jel, amelyet nem szabad figyelmen kívül hagynunk, ha meg akarjuk érteni a globális etika természetét.

Egyes új fogalmak *globális paradigmákká* váltak. A fogalmak spontán megjelenéséből olyan *normaképző folyamat* lett tehát, amely által a hatalmon levő kisebbségek mindenkire rákényszerítették azt, ahogyan ők az új fogalmakat a maguk ideológiája szerint értelmezték: a normaképzést az *ideológia radikalizációja* kísérte. Ha például valaki nyilvánosan bűnnek mondja a homoszexualitást, az új kultúra egyik legfőbb normájával helyezkedik szembe: a *választás abszolút jogával* és a *diszkriminációmentesség elvével*.

Az új paradigmák azt a drámai paradigmaváltást tükrözik, amely a nyugati civilizáció átmenetelét jellemzik a *modernitásból* a *posztmodernbe*. Az új, posztmodern paradigmák megingatják a régi, modern paradigmákat. Néhány példa a fenti változásra:

a *növekedésként* értelmezett *fejlődés* helyett ma már *fenntartható fejlődésről* beszélnek, *kormány* helyett *kormányzásról*, *képviselői demokrácia* helyett *részvételi demokráciáról*,

---

² az összes választási lehetőség előnyeinek és hátrányainak mérlegelésére épülő választás

tekintély helyett az egyén önrendelkezéséről és egyéni jogokról, házastársak helyett partnerekről, boldogság helyett életminőségről, adottságok helyett társadalmi képződményekről, család helyett a család különböző formáiról, szülők helyett reprodukálókról, objektív és mérhető alapvető szükségletek helyett önkényesen értelmezett jogokról, felebaráti szeretet helyett jogokról, kulturális önazonosság helyett kulturális sokszínűségről, többségi szavazás helyett konszenzusról, a vélemények ütköztetése helyett párbeszédéről, nemzetközi biztonság helyett emberi biztonságról, egyetemes értékek helyett globális etikáról stb.

A hidegháború vége óta lezajlott kulturális változások olyan nagyságrendűek, hogy joggal beszélhetünk *globális kulturális forradalomról*. Rendkívül összetett jelenségről van szó, melynek elemeit külön-külön is gondosan meg kell vizsgálnunk.

Nem pusztán arról van szó, hogy az új normák nyomán új *fogalmi keretet* fogadtak el: az új paradigmák egyben *dinamikus tevékenységi elvekké* lettek, amelyek konkrét és visszafordíthatatlan változásokat idéztek elő a társadalmi-gazdasági és politikai élet minden szegletében. Ezek a változások valamennyiünket közvetlenül érintenek, mindenkit ott, ahol éppen van, a mindennapi életünk kellős közepén, különösen azokon a területeken, amelyek a legfontosabbak az egyéni és társadalmi erkölcs szempontjából, például az oktatás és az egészségügy terén. Új törvények és irányelvek jelennek meg. Radikálisan megváltozik az emberek gondolkodásmódja és életformája, a cégek és intézmények magatartáskódexe, az iskolai tananyag és a tankönyvek. Új normák és döntési módszerek tűnnek fel a politikában, az egészségügyben és az oktatási rendszerben. Új stratégiai célokat fogalmaznak meg a nemzetközi együttműködésben. Teljesen másként kezdik értelmezni a fejlődést. Gyökeresen megváltoznak a demokratikus alapelvek és mechanizmusok. Egyszóval: új társadalmi ethoszt erőltetnek ránk.

A forradalom annyira hatékony volt, hogy ma már mindenütt az új fogalmakkal találkozunk. Teljesen *átjárják* a nemzetközi, nemzetek feletti és regionális szervezetek kultúráját, a kormányzatok és a minisztériumok, a politikai – akár bal-, akár jobboldali – pártok, a helyhatóságok kultúráját, a vállalati kultúrát, az egészségügyi és oktatási rendszer kultúráját, a tömegtájékoztatási eszközök kultúráját, a nem kormányzati szervezetek, továbbá a nemzetek feletti kormányzás számtalan hálózatának kultúráját. Ha különböző mértékben is, az új nyelvezet a világvallásokat, sőt a keresztény nem kormányzati szervezeteket és jótékonyági intézményeket is áthatja.

A társadalmak és nemzetek ma már a világ minden pontján olyan kultúrában élnek, melyet a *konszenzus, a sokszínűség, a partnerségek, a fenntarthatóság, a holizmus, a választás, a nemek közti egyenlőség, az alulról építkező részvétel* stb. határoz meg. Így vagy úgy, a globális kultúra mindannyiunkat nevel, akár tudunk róla, akár nem. Ismét hangsúlyozzuk: e kultúra természete, amely kívülről nézve oly csábítónak tűnik, egyáltalán nem magától értetődő. Semlegesnek semmiképp nem mondható – a semlegesség olyan mítosz, amelyben valójában soha senki sem hitt őszintén. Az új értékek *kétértelműek*. A valódi konszenzus lehetőségéhez radikális program társul. A kétértelműség nem toleranciát és a választás szabadságát jelenti, bármennyire is ez legyen a többség véleménye. A kétértelműség a valóság és az igazság lebontását szolgálja, ami a hatalom önkényes gyakorlásához, mások feletti uralkodáshoz és intoleranciához vezet. A posztmodernitás paradoxona, hogy miközben a hatalomgyakorlás modern formáit kívánja lebontani, a hatalom megragadásának új, kifinomultabb módszereit vezeti be.

A *kultúra* részévé vált új fogalmak nem vezetnek összefüggéstelen zűrzavarhoz. Ugyanaz a belső logika irányítja őket. Az új fogalmak egymáshoz kapcsolódnak, egymásra hatnak, egymásra épülnek,

elválaszthatatlanok egymástól, és egymást erősítik. Egyetlen *rendszer* alkotnak, olyan *egészet*, ahol valamennyi elem áthatja egymást. Az új rendszerben például a *jó kormányzás*, amely a *konzenzusképzésre* és a *nem kormányzati szervezetek (NGO-k) alulról építkező részvételére* épül, a *fenntartható fejlődés* megvalósításának útja, amely elképzelhetetlen a *nemek közti egyenlőség* érvényesítése nélkül, melynek előfeltétele a *reproduktív egészségügy általános elérhetősége*, amely az „*informált*” választáson és a *választás jogán*, vagyis az *abortushoz való jogon* alapul. Az új paradigmák maguk is *holisztikusak*, olyannyira, hogy egymást is mindenestül magukban foglalják.

Az új paradigmákat az új etika egyesíti. *Globális* etikáról van szó. Az *egyetemes* értékek helyét, melyre a nemzetközi rend 1945 óta épült, és amelyet immár elavultnak tekintenek, a *globális* etika foglalta el. A globális etika kiinduló és végpontja nem az egyetemesség hagyományos fogalma: a globális etikát radikális ideológia rontja meg. Csak akkor érthetjük meg, miről van szó, ha utalunk az „új teológiára”, amely megelőzte a kulturális forradalmat: a deizmusra, amely szerint miután Isten megteremtette a világot, visszavonult, és az embert magára hagyta.

A legtöbb új norma még nem vált hivatalosan a nemzetközi jog részévé, és ezért jogi szempontból még nem kötelező. A forradalom azonban olyan hatékony volt, hogy – ha más módon is – de a világ valamennyi kultúráján belül megköti a kormányzatok kezét, és – ami még ennél is fontosabb – meghatározza az ember gondolkodásmódját és viselkedését. Az új etikát *ránk erőszakolták*. Hatékonyabb, mint az írott törvények és a nemzetközi jog. Melyik államfő állt elő valaha más javaslattal, mint az új paradigmák? Mely szervezet kérdőjelezte meg sikerrel a mögöttes alapelveket? Melyik kultúra tanúsított bármikor hatékony ellenállást? Az igazság az, hogy valamennyi meghatározó társadalmi és politikai szereplő nemcsak hogy nem tanúsított ellenállást vele szemben, hanem kifejezetten *magáévá is tette* és immár *sajátjának tekinti* az új paradigmákat. Mindenki felsorakozott mögöttük.

Elképesztő hatékonysága ellenére a kulturális forradalom csaknem teljesen észrevétlenül ment végbe. *Csendes* forradalom volt. Nem kísérté vérontás, nem került sor nyílt konfliktusra, *puccsra* vagy az intézmények megbuktatására. Sehol a világon nem folytattak nyílt és átfogó demokratikus vitát az új fogalmak jelentéséről. Szervezett ellenállás sehol sem jelentkezett. Minden *suba alatt* történt, *konzenzusképzéssel, lobbizással, tudatosság-növelő és érzékenyítő* kampányokkal, *hagyományos és új módszerekkel*, úgynevezett „*kortárs segítők*” bevonásával, az „*értékek tisztázásával*” (a „*szakértők*” majd megcsinálják helyettetek, és megmondják, mi a jó nektek), *párbeszéddelel, partnerségekkel, párhuzamos folyamatokkal, a társadalom manipulálásával, kulturális adaptációval* és a társadalom megváltoztatásának más *kifinomult* technikáival, amelyek azért manipulatívok, mert titkos programot kívánnak megvalósítani, hogy a kevesek akaratát a többségre kényszerítsék.

A forradalom a nemzeti szint *felett* és *alatt* zajlott le (az ENSZ-ben és az önmagát megtévesztően „civil társadalmi mozgalomnak” nevező nem kormányzati szervezetek mozgalmán keresztül). A program valójában nem a különböző kormányok vagy az általuk képviselt polgárok érdekeit szolgálja, hanem azon lobbicsoportokét, amelyek a maguk külön érdekeit kívánják érvényre juttatni, és amelyek – amint azt később majd látni fogjuk – világszerte titokban ragadták magukhoz a normaképző hatalmat. Ezek a csoportok voltak a forradalom zászlóshajói, az előharcosok, a „*szakértők*”, akik az új, manipulatív nyelvet megalkották, az „*érezkenyítő*”, akik a „*globális kampányokat*” vezették, a *konzenzusképzők*, a „*folyamatsegítők*”, a globális kormányzás legfőbb partnerei, a társadalom átalakítói, a globális etika bajnokai.

A demokratikus alapelveket kijátszó forradalom nem forgatta fel a politikai intézmények külső szerkezetét. A feladatukat sem változtatta meg. Nem hozott létre új politikai rendszert. A gondolkodásmód és a viselkedés gyökeres megváltoztatására az intézményeken *belül*, a vállalkozásokon, iskolákon, egyetemeken, kórházakon, kultúrákon, kormányzatokon, családokon, sőt az Egyházon *belül* került sor. Az intézményi külső nem változott, a szobákat azonban már idegenek lakják. Az ellenség *belül* keresendő: az új csatatér *belül* van.

Történelmi háttér

Miként került sor a forradalomra? A berlini fal leomlását követően a történelmi körülmények megkönnyítették, hogy a forradalom aktivistái magukhoz ragadják a hatalmat. Az 1990-es évek első felében kezdődő globális kulturális változás katalizálásában az ENSZ központi, de nem kizárólagos szerepet játszott. A globális etika partnerei ma már annyian vannak, olyan sokfélék és olyan erősek, hogy a programjuk valószínűleg akkor is egyre jobban átjárná a társadalom szövetét, ha az ENSZ kiszállna a dologból.

A hidegháború végén az emberek készen álltak a változásra. Békét akartak, demokráciát, szabadságot, vallásszabadságot, a népek közötti békét, valódi új konszenzust, valódi fejlődést, Észak és Dél egymással való szolidaritását, alulról építkező részvételt a társadalmi folyamatokban, a valóság egészét szem előtt tartó (holisztikus) gondolkodást és viselkedést, az emberi és környezetvédelmi szempontok tudatos érvényesítését az irányelvek megfogalmazásában, decentralizációt, szubszidiaritást³, igazságosságot, emberközpontú globalizációt, valódi párbeszédet a különböző kultúrák közt és kölcsönös tiszteletet. Úgy tűnt, hogy a fenntartható fejlődés, a nők önérvényesítésének előmozdítása, a jó kormányzás, a békére való nevelés, a különböző civilizációk közti párbeszéd és az 1990-es években elfogadott többi új paradigma éppen az, amire az emberiség vár. Az emberiség vágyait azonban elárulták. A globális etika, a szolidaritás, az altruizmus és a humanitarizmus ma már többnyire nem több, mint az ember és a társadalom lebontását szolgáló terv fedőneve.

A Keletet és a Nyugatot elválasztó vasfüggöny lebontása egybeesett a gazdasági globalizáció felgyorsulásával. A multinacionális vállalatok pénzügyi és gazdasági hatalma exponenciálisan nőtt, a nemzetállamoké pedig csökkent. Az ENSZ meg akarta erősíteni intézményeit, és a globális kormányzás stratégiai központja kívánt lenni. *Etikai felhatalmazás* birtokosának tüntette fel magát, melynek az a feladata, hogy a globalizáció korában *az etika felett őrködjön* mint az egyetlen olyan intézmény, amely képes arra, hogy a globalizációt *emberséggé, etikussá és fenntarthatóvá* tegye. „Egyetemes erkölcsi tekintélyével” a piac globális gazdasági hatalmát kívánta ellensúlyozni. Azt állította továbbá, hogy a „globális problémák” nemcsak globális megoldásokat kívánnak, hanem globális értékeket is, vagyis olyan *globális etikát*, melyet csak az ENSZ képes megalkotni és érvényesíteni.

Amint véget ért a hidegháború, az ENSZ kormányközi konferenciák példátlan sorát kezdte szervezni. A konferenciák célja az volt, hogy új, egységes világgépet fogalmazzon meg, a világ új rendjét határozza meg, és új, globális konszenzust hozzon létre arról, milyen normákat, értékeket és célkitűzéseket kövessen a nemzetközi közösség az új korban a következő témákban: oktatás (Jomtien, 1990), gyermekek (New York, 1990), környezetvédelem (Rio, 1992), emberi jogok (Bécs, 1993), népesedés (Kairó, 1994), társadalmi fejlődés (Koppenhága, 1995), nők (Peking, 1995), emberi települések

---

³ A szubszidiaritás elve azt írja elő, hogy adott struktúrában a felsőbb szint nem veheti át azokat a szerepeket, amelyeket az alacsonyabb szint is kielégítő módon be tud tölteni.

(Isztambul, 1996) és az élelmiszerbiztonság (Róma, 1996). A konferenciák *egységes egész*et képeztek, és olyan globális konszenzust kívántak megvalósítani, amely valamennyi új paradigmát új kulturális és etikai szintézisbe foglalja.

Alig hat év alatt meg is született az új konszenzus, és az egész világon jóvá is hagyták. A *megvalósítás szakasza* 1996-ban kezdődött. Azóta a forradalom aktivistái gondoskodtak róla, hogy egyetlen vitapontot se nyissanak újra, és senki se kérdőjelezhesse meg az állítólagos konszenzust.

Az 1990-es évek közepének internet forradalma, a partnerségek és a nemzetek feletti informális kormányzási hálózatok gombamódra történő szaporodása (amelyek körül multimilliárdos alapítványok, hasonlóan gondolkodó politikusok, nem kormányzati szervezetek, a pénzügyi világ képviselői, vállalkozások, értelmiségiek stb. csoportosultak), a globalizáció valamennyi formája és az ENSZ decentralizációs és regionalizációs stratégiája hatékonyan valósította meg a globális programot regionális, nemzeti és helyi szinten egyaránt.

Az ENSZ *kormányközi* szervezet. Ha „globális konszenzusról” beszélünk, akkor annak értelemszerűen a különböző kormányzatok akaratát, azon keresztül pedig az emberek akaratát kell képviselnie. Az igazság azonban az, hogy a globális konszenzust „szakértők” hozták létre, akiket ideológiai irányultságuk szerint választottak ki.

Miként volt lehetséges, hogy az ideológusok az egész földön magukhoz ragadják a normák meghatározásának hatalmát? 1989-ben mindenki úgy gondolta, hogy az „ideológiák végével” az emberiség automatikusan *az egyetértés állapotába* került. Az új gondolkodásmód szerint ettől kezdve már csak pragmatikus kérdésekkel kell foglalkozni. A nemzetközi együttműködés homlokterébe került új kérdések „semlegessége” magától értetődőnek tűnt: a környezet romlása, a nemek közti egyenlőtlenségek, a népesség növekedése, az emberi jogok terén tapasztalt visszaélések, a növekvő szegénység, az oktatáshoz és az egészségügyhöz való hozzáférés elégtelensége stb. Az ENSZ azt is hangsúlyozta, hogy ezek a problémák lényegük szerint „globális” természetűek. E szerint a logika szerint a kormányoknak elsősorban nem demokratikus vitákra van szükségük, hanem a *szakértelemre* és a nem kormányzati szervezetek *helyi tapasztalatára*. A többség ott tévedett, hogy ragaszkodott a semlegesség mítoszához, és nem figyelt arra, milyen alapvető antropológiai kérdések forognak kockán.

Az 1968. májusi nemzedék, az erős népesedésszabályozó lobbival a maga multimilliárdos iparával, az ökofeminista és egyéb elvilágiasodott nyugati nem kormányzati szervezetek és posztmodern értelmiségiek az 1960-as évek óta kulcsfontosságú helyeket foglaltak el az ENSZ-ben és annak intézményeiben. Míg a hidegháború alatt a nyugati kormányok a szovjet veszély feltartóztatásával voltak elfoglalva, a kisebbséget alkotó hasonló gondolkodású ideológusok, akik a nemzetközi szervezetekben dolgoztak és a különböző hálózatokban tevékenykedtek, megkérdőjelezhetetlen szakértelemre tettek szert azokon a társadalmi-gazdasági területeken, amelyekkel a konferenciák foglalkoztak. 1989 után ők lettek azok a szakértők, akikre a nemzetközi közösségnek szüksége volt ahhoz, hogy megoldja a nemzetközi együttműködés homlokterébe került új problémákat. Valahányszor ellenállással találkoztak, szakértelmükre hivatkozva globális normaképző vezetőként léptek fel. A kisebbséget alkotó technokrata ideológusok rejtett terve az volt, hogy az egész világ kultúráját a maguk elképzelései szerint változtatják meg.

A kulturális forradalom legfőbb politikai gyümölcse az volt, hogy a *civil* társadalom önszerveződő csoportjai (főként a nem kormányzati szervezetek) átvették az irányítást az ENSZ gépezete felett, az ENSZ *Titkárság* pedig a tagállamok kormányai felett. A berlini fal leomlása után drámai módon nőtt az

erős nem kormányzati szervezetek hatása az új, „globális” irányelvekre. A kulturális változás motorjai a „nem állami szereplők” voltak. Az ENSZ Titkárság és az ENSZ intézményeinek legfontosabb partnerei a nem kormányzati szervezetek voltak a program elfogadásától a konszenzusképzésen át egészen a megvalósításig és az ellenőrzésig.

Az ENSZ és a nem kormányzati szervezetek kapcsolata igen gyorsan valódi partnerséggé vált. A *partnerségi elv* szerint a kormányzati és nem kormányzati szereplőket *egyenrangú partnereknek* kell tekinteni. Csak az lehet része a partnerségnek, aki elfogadja az adott partnerséget meghatározó jövőképet és stratégiát: a partnereknek *hasonlóan* kell *gondolkodniuk*. A másként gondolkodókat azonnal kizárják. A partnerségek zártkörűek. Az igazság az, hogy *egyetlen* olyan partnerség sem jött létre, amelynek ne a globális etika és annak különböző összetevői alkotnák a közös jövőképét.

A partnerségi elv logikájához tartozik, hogy egyre több politikai hatalmat kíván biztosítani a „partnereknek” a hatalom törvényes birtokosainak rovására. Nem indokolatlan tehát feltenni a kérdést, hogy vajon nem járul-e hozzá a partnerségi elv jelentős mértékben a demokrácia lebontásához. Maga az elv ugyanakkor olyan hatékonyan jutott érvényre, hogy *az egész világon a partnerségek kultúrája* alakult ki.

A partnerségi elv maga is új politikai irányelvekhez vezetett, többek között a *jó kormányzáshoz*, a *részvételi demokráciához*, a *többszereplős konszenzushoz* és a *nemzetek feletti kormányzás hálózataihoz*. Ezek az irányelvek nem a demokratikus képviselő elvéből indulnak ki (amely maga is az egyetemes értékekhez kötődik), hanem a partnerségi elvből, amely *ténylegesen* a globális etikára épül. Az a veszélye ezeknek az irányelveknek, hogy a megválasztott kormányzatok törvényes erkölcsi tekintélyével olyan érdekcsoportokat ruháznak fel, amelyeket senki sem választott meg, és amelyek nemcsak illegitímek, hanem gyakran kifejezetten radikálisok. A részvételi demokrácia és a jó kormányzás nem olvad be a képviselői demokráciába, hanem annak *kiegészítéseként* tekintendő. Azzal párhuzamosan működik, úgy, hogy a hagyományos eljárásokkal nem is ellenőrizhető.

A globális konszenzus – ahogyan azt az ENSZ zsargonja mondja – *többszereplős* folyamat eredménye. Ez azt jelenti, hogy valamennyi „globális polgárt” be kell vonni, mindenkinek magáévá kell tennie a célkitűzéseket, aktívan támogatnia és tanítania kell őket, meg kell valósítania és másokkal is meg kell valósíttatnia őket: nemcsak a kormányzatok feladata ez, hanem a nem kormányzati szervezeteké, a „civil társadalom szereplőie”, a női csoportoké, az üzlet és az ipar világáé, a tudományos közösségé és a műszaki értelmiségé, a családoké, a gyermekeké és a fiataloké, az egyetemi világé, a különböző ernyőszervezeteké, a szakszervezeteké, a szakértőké, a helyhatóságoké, a gazdálkodóké, a bennszülötteké, a tömegtájékoztatási eszközöké, az imámoké és a lelkipásztoroké is. A globális etika a nemzeti önrendelkezés *főlé* helyezi magát, a szülők és pedagógusok tekintélye *főlé*, sőt a világvallások tanítása *főlé*. Minden törvényes hierarchiát megkerül. *Közvetlen kapcsolatot* alakít ki önmaga és az egyes polgárok között, ez pedig a diktatúrák jellemzője.

A posztmodernitás és a globális etika radikális programja

A kulturális forradalom a posztmodernitásban találta meg a maga szövetségését. A posztmodernitás mindenekelőtt a modernitást *ingatja meg* és *bontja le*, azt a kulturális szintézist, amely a vesztfáliai béke (1648) óta meghatározta a Nyugatot. Amilyen mértékben a posztmodernitás a modernitás visszaéléseit is lebontja, vagyis a racionalizmust, az institucionalizmust, a formalizmust, a tekintélyelvűséget, a marxizmust és liberális pesszimizmust, annyiban gondviselészerű szerepet tölt

be. Ugyanakkor a posztmodern a Nyugat modernitásban kezdődő hitehagyását is tovább mélyíti. Sem a posztmodernitás, sem a modernitás nem fekete-fehér jelenség tehát.

1968. májusának felfordulása, az erkölcs és a tekintély elutasítása, az egyéni szabadság túlzott magasztalása és az ezt követő gyors elvilágiasodás felgyorsította a nyugati társadalmak átmenetét az elnyomásmentes civilizációba, melyet Herbert Marcuse, a Nyugat kulturális forradalmának posztmodern atyja hirdetett. A posztmodern *megingatja* azt a hitünket, hogy értelmünkkel és hitünkkel megragadhatjuk a valóságot, az ember – férfi és nő – Isten által által meghatározott antropológiai szerkezetét és az Isten által teremtett világmindenség rendjét. A posztmodern alapvető tétele⁴, hogy a valóság valamennyi része társadalmi képződmény, az igazság és a valóság pedig semmiféle stabil és objektív jelentéssel nem rendelkezik, vagyis valójában nem is létezik. A valóság nem több mint *értelmezésre szoruló szöveg*. A posztmodern kultúrát nem érdekli, miként értelmezzük a szöveget: valamennyi értelmezés azonos értékű. Ha eleve adott dolgok nem is léteznek, akkor a társadalmi, politikai, jogi, lelki normák és rendszerek kedvünk szerint lebonthatók és újra alkothatók, ahogy azt a pillanat társadalmi változásai éppen kívánják.

A posztmodern az egyén önkényes önrendelkezését és *választáshoz való jogát* magasztalja. A globális posztmodern etika *ünnepli a különbözőségeket, a választások sokszínűségét, a kulturális sokszínűséget, a kulturális szabadságot, a szexuális sokszínűséget* (a különböző nemi irányultságokat). Mikor ezeket „ünnepli”, valójában azt ünnepli, hogy a férfi és a nő „felszabadult” létezésének azon feltételei alól, amelyeket Isten határozott meg.

A szabad akarat fogalma azonban ellentmond a posztmodern értékek *normatív* jellegének, különösen a *választáshoz való jognak*, az új kultúra legfőbb értékének. A posztmodern radikalizmus abból indul ki, hogy az egyén csak akkor tudja gyakorolni a *választáshoz való jogát*, ha minden normatív kerettől megszabadul, legyenek azok akár szemantikaiak (egyértelmű definíciók), ontológiaiak (a létezés, az adottságok), politikaiak (az állam önrendelkezési joga), erkölcsiak (a transzcendens normák), társadalmiak (a tabuk, a tiltott dolgok), kulturálisak (a hagyományok) vagy vallásiak (az Egyház tanítása). Ez az állítólagos „megszabadulás” az új etika *imperatívusa*. Ehhez *el kell bizonytalanítani és le kell bontani* a nyelv szilárd jelentését, meg kell kérdőjelezni a hagyományokat, a létezést, az intézményeket, az objektív tudást, az értelmet, az igazságot, a törvényes alá- és fölérendeltségi rendszereket, a tekintélyt, a természetet, a növekedést, a személyes, genetikai, nemzeti, kulturális, vallási stb. önazonosságot, amelyek egytől egyig *egyetemes* dolgok, és a zsidókeresztény értékekre és az isteni kinyilatkoztatásra vezethetők vissza.

Mikor 1948-ban elfogadták az *Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatát*, a nyugati kultúra egészében véve még elismerte, hogy létezik „természeti törvény” és a világegyetem rendje, amely rendet valakinek létre is kellett hoznia: „minden ember szabadnak és egyenlő jogokkal születik” (1. cikkely). Az *Egyetemes Nyilatkozat* ezért az emberi család valamennyi tagjának *elidegeníthetetlen* emberi méltóságáról beszél. Ha az ember méltósága elidegeníthetetlen, akkor azt *el kell ismerni* és *ki kell nyilvánítani*, nem pedig *a semmiből kell megteremteni*. 1948-ban az egyetemesség fogalma ezen jogok elismeréséhez kapcsolódott. Az egyetemesség *transzcendens* természetű volt és ezért *erkölcsi* vonatkozásai voltak.

---

⁴ A legfontosabb posztmodern filozófusok közül kiemelném Sigmund Freudot, Friedrich Nietzschét, Michel Foucault-ot, Herbert Marcuse-t, Jean-Paul Sartre-t, Jürgen Habermas-t, Jean-François Lyotard-ot, Richard Rorty-t, Jacques Derridát, Michel Onfray-t.

Az egyetemes emberi jogok teljesen elszakadtak minden objektív és transzcendens erkölcsi kerettől. A *választáshoz való jog* tisztán immanens elve ezen szakadás gyümölcse.

A posztmodernitás azt állítja, hogy jogunk van ahhoz, hogy szabadságunkat a természeti törvénnyel, a hagyományokkal és az isteni kinyilatkoztatással *szemben* gyakoroljuk. A „jog” uralmát és a demokráciát a választáshoz való jog alapján értelmezi újra, amelybe az új etika szerint az a *jog* is beletartozik, hogy olyan dolgokat válasszunk, amelyek lényegükben fogva rosszak, például az abortuszt, a homoszexualitást, a „szabad szerelmet”, az eutanáziát, az asszisztált öngyilkosságot, a törvényes tekintély vagy hierarchia bármely formájának elutasítását, minden vélemény kötelező „tolerálását”, az engedetlenség sokféle formában megnyilvánuló szellemét. A *választás* ily módon értelmezett *joga* lett az a központi *norma*, amely valamennyi emberi jog értelmezését meghatározza, és egyben az új, globális etika legfőbb hivatkozási pontja. Az egyetemesség hagyományos fogalmát meghaladja és egyben feleslegessé is teszi. *Mindenek felett* áll. Kötelező erővel jelentkezik, és *az egész világ kultúráját meg kívánja határozni*.

Az új, globális nyelv valamennyi szavát és kifejezését – csakúgy, mint minden posztmodern paradigmát – a világos definíciók hiánya jellemzi. Az új fogalmakat megalkotó szakértők *kifejezetten* elutasították, hogy egyértelműen meghatározzák őket, mivel szerintük a világos definíciók korlátoznák az ember értelmezési lehetőségeit, és sértenék a választáshoz való jog *normáját*. Ezért az új fogalmaknak nincs egyértelmű és biztos jelentése: az állandó változás folyamatai, amelyek egyre távolodnak, valahányszor a társadalom értékei megváltoznak, és valahányszor új választási lehetőségek jelentkeznek. A társadalom-átalakító aktivisták azt mondják, hogy az új paradigmák azért „holisztikusak”, mert valamennyi lehetséges választási lehetőséget magukban foglalják.

Hadd mondjunk néhány példát: a reprodukív egészség és a társadalmi nem (gender). A *reproduktív egészséget*, az 1994-es kairói konferencia kulcsfogalmát a kairói dokumentum 7.2. bekezdése „határozza meg”. Bekezdésnyi hosszú, homályos, semmitmondó, túl általános, zavaros áldefinícióval van dolgunk. Az egyértelműség hiánya stratégiai célt szolgál és manipulálni kíván. A cél az, hogy olyan értelmezéseket is lehetővé tegyen, amelyek kizárják egymást. Egy szintre helyez olyan választási lehetőségeket, amelyek tökéletesen ellentmondanak egymásnak, például az abortuszt és az anyaságot, az önkéntes művi meddővé tételt és a mesterséges megtermékenyítést, a házasságon belüli és a házasságon kívüli nemi kapcsolatot minden életkorban, minden helyzetben, feltéve, hogy az ember teljesíti az új etika hármas szabályát: a partnereknek *bele kell egyezniük*, az aktus egyikük egészségét *sem veszélyeztetheti*, és tiszteletben tartják a nő *választáshoz való jogát*. A reprodukív egészség az abortuszlobbi és a globális szexuális forradalom trójai falova. Bármennyire zavaros is a fogalom, paradox módon éppen ez lett az új, globális etika egyik legáltalánosabban alkalmazott normája.

Az 1995-ös pekingi konferencia kulcsfogalma, a gender (társadalmi nem) teljesen magába építi a reprodukív egészség fogalmát. A férfiak és nők *változó* társadalmi szerepeként „határozza meg”, szembeállítva a változhatatlan szaporodási funkcióval. A homályos „definíció” mögött az a szándék sejlik fel, hogy le akarják bontani a férfi és a nő antropológiai felépítését, a két nem egymást kiegészítő jellegét, a nő nőiességét és a férfi férfiasságát. A nő *anyaként* és *feleségeként* betöltött szerepét és magát a női természetet pusztán társadalmi képződménynek tartják. Azt állítják, hogy „az ember nem születik nőnek, hanem azzá válik” (Simone de Beauvoir). A férfinek és nőnek teremtett ember lebontása aszexuális társadalomhoz vezet, „semleges nemű” társadalomhoz, melyből mind a férfiasság, mind a nőiesség hiányozik, a törvényt mégis az örömeivel kiélésére alapozza. A dekonstrukció nyomán olyan társadalom jön létre, amelyből hiányzik a szeretet. A nemek közti egyenlőség érvényesítésének koncepciója a Nyugat feminista forradalmának trójai falova – mely forradalom

immár a világ mind a négy sarkát elérte. A nemek közti egyenlőség érvényesítése a globális fejlesztési célok, különösen pedig a *Millenniumi Fejlesztési Célok* kulcsfogalma.

A nemek leépítése és a „nemi irányultság” (bisexualitás, homoszexualitás, lesbianizmus, heteroszexualitás stb.) ideológiája közvetlen kapcsolatban áll egymással. A globális etika az összes ilyen „választási lehetőséget” egy szintre helyezi. A kairói konferencia bevezette a *család valamennyi formája* fogalmát: ebbe a holisztikusnak szánt fogalomba beletartozik a hagyományos család, az újjáalakult családok és azok a „családok”, ahol a „szülők” azonos neműek. A nyugati nemzetek család fogalma minden jel szerint egyre „sokszínűbbé” válik.

A posztmodernitásban az egyén az, aki „szabadon” megalkotja a maga sorsát és az új társadalmi rendet. Dönthet úgy, hogy ma homoszexuális lesz, holnap pedig biszexuális (*nemi irányultság*). A gyermekek maguk választhatják meg, mit gondolnak, függetlenül attól, hogy szüleik milyen értékekre nevelik őket (*gyermekjogok*). Egyenrangú „polgárokként” részt vesznek mindazokban a politikai döntésekben, amelyek befolyásolják az életüket (*ifjúsági parlamentek*). A diákok maguk választják meg az iskolai tananyagukat, egymást oktatják, a tanárok pedig mindössze „folyamatsegítők” lesznek (*kortársoktatás, oktatás mindenkinek, életkézségek oktatása*). A férfiak társadalmi szerepeit nők töltik be (*nemek közti egyenlőség, uniszex társadalom*). A globális irányelveket a nem kormányzati szervezetek határozzák meg, a kormányzatok pedig ezekhez az értékekhez igazodnak (*jó kormányzás*). A női csoportok „tisztázzák” az Egyház tanítását és demokratizálják az Egyházat (*az értékek tisztázása, részvételi demokrácia*). Az „emberi méltóság” rendíthetetlen szószólója az eutanázialobbyi lesz. A reprodukív egészség azt jelenti, hogy jogunk van megtagadni, hogy szaporodjunk (*„biztonságos” abortusz, a „fogamzásgátlók legszélesebb választékának” általános hozzáférhetősége*). Mindannyian *egyenrangú polgárok vagyunk ugyanolyan jogokkal*, akiket a szeretet helyett szerződéses kapcsolatok kötnek össze. A világ a feje tetejére áll. A globális etika az ember antropológiai szerkezetét bontja le.

A választás posztmodern etikája azzal büszkélkedik, hogy megszünteti a fölé- és alárendeltségek rendszerét. Amikor azonban az egész világra az önkényes választás legfőbb elvét kényszeríti, egyben az értékek *új rendjét* is meghatározza. Az élvezetet a szeretet *fölé* helyezi, az egészséget és a kényelmet az élet szentsége *fölé*, a különböző érdekcsoportok részvételét a kormányzásban a demokratikus képviselő *fölé*, a nők jogait az anyaság *fölé*, az önző egyén önrendelkezésének előmozdítását a törvényes tekintély valamennyi formája *fölé*, az új etikát az erkölcs *fölé*, a választáshoz való jogot az ember szívébe írt örök törvény *fölé*, a demokráciát és a humanizmust az isteni kinyilatkoztatás *fölé* – röviden: az immanenciát a transzcendencia *fölé*, az embert Isten *fölé*, a „világot” a „mennyország” *fölé*.

Az új hierarchiák a lelkiismeret fölötti uralmat testesítik meg, amit XVI. Benedek pápa még megválasztása előtt a *relativizmus diktatúrájának* nevezett. A szóhasználat első látásra paradoxnak tűnhet, hiszen a diktatúra azt jelenti, hogy *felülről kényszerítenek* valamit másokra, míg a relativizmus az *abszolútumok tagadását* jelenti, és minden olyan dolog ellen lázad, amit „felülről” kényszerítenek ránk, amilyen például az igazság, a kinyilatkoztatás, a valóság és az erkölcs. A relativizmus diktatúrájában emberségünk és hitünk radikális lebontását valamiképpen „szelíden” kényszerítik ránk: a kultúra megváltoztatásával. A relativizmus álarcot visel: valójában nem tűr ellentmondást és rombol.

Amit a Nyugat régen „ellenségnek” nevezett (például a marxizmus-leninizmust vagy a véres diktatúrákat), az egyértelműen meghatározható volt, csak egy volt belőle, a nyugati demokráciákon kívül esett, agresszív volt és pontosan behatárolható, valamint világosan megfogalmazható ideológiához kapcsolódott. Az „ellenség” felülről, kegyetlen módszerekkel kényszerítette rá az akaratát az emberekre, erőszakosan ragadta meg a hatalmat, elnyomó politikai rendszert hozott létre, akik

pedig tiltakoztak ellene, azokat bebörtönözte és megölte. Olyan totalitáriánus rendszereket valósított meg, amelyek egy adott nemzetre vagy régióra korlátozódtak. A posztmodern világban az ellenség nehezen meghatározható, rejtett, tengernyi van belőle, akik az intézményeken belül vannak, „barátságosak”, mindenhol megtalálhatók, egymástól is függetlenek, behatárolhatatlanok, kifinomultak, csendesek, és az egész földet behálózzák. Szelíd, informális stratégiákat alkalmaznak, melyek a kultúra megváltoztatására törnek, alulról felfele építkeznek, és a meglévő rendszeren belül valósítják meg céljaikat. A relativizmus egész földre kiterjedő diktatúrája végső soron az ember és a valóság lebontásához vezet, és az egész világon, különösen pedig a fejlődő országokban a hitehagyás kultúráját propagálja.

A történelem valamennyi ideológiai rendszeréhez hasonlóan a globális etika is fel fogja számolni önmagát. Belső ellentmondásai miatt hosszabb ideig nem létezhet. A keresztények ugyanakkor nem gondolhatják azt, hogy korunk globális civilizációja magától fog visszatérni a józan észhez és a hagyományos értékekhez: az új kultúrát evangelizálni kell.

A keresztény igehirdetés sajátossága

A globális civilizáció arra hivatott, hogy a *szereket* civilizációja legyen. Az új, globális kultúra az a kultúra, amelyet az Egyháznak napjainkban evangelizálnia kell.

A *világban*, de nem a *világból* vagyunk, mondja Jézus. A helyzet azonban az, hogy a keresztényeket világszerte megkísérti, hogy – gyakran tudatlanságból – összekeverjék a globális etika paradigmáit és értékeit az Egyház társadalmi tanításával, a „kulturálisan érzékeny megközelítéseket” a kultúrák tiszteletével, az új etika által hirdetett „egyenlőség elvét” az igazságosság zsidókeresztény fogalmával, a „tudatosság növelést” és az „érzékenyítést” a lelkiismeret hitre épülő erkölcsi nevelésével, a „nemek közti egyenlőség érvényesítését” és a „nők önrendelkezésének előmozdítását” a férfi és a nő azonos méltóságára vonatkozó zsidókeresztény tanítással, a „pozitív életfelfogást” a teológiai reményre épülő étellel, a „választás” önkényes „szabadságát” a Krisztusban való szabadsággal, az „emberi méltóságot” az ember szívébe írt örök törvénnyel, a „reproduktív egészséget” az egészséges utódnemzéssel, a „biztonságos anyaságot” az egészséges anyákkal és gyermekekkel (akik közé a meg nem született gyermekek is tartoznak), a „viselkedés megváltoztatására” (vagyis a fogamzásgátlás és az óvszer használatára) irányuló kampányokat az önmegtartóztatásra és a hűségre való neveléssel, az „emberi jogokat” és a „diszkriminációmentességet” Isten irgalmas szeretetének jó hírével, az ENSZ konferenciák és a *Millenniumi Fejlesztési Célok* programját az emberek értékrendszerét és kultúráját tiszteletben tartó szerves fejlődéssel – és így tovább.

A keresztények olykor nem tesznek különbséget az új, mesterségesen létrehozott, önmagát „holisztikusnak” beállító etikai rendszer és Isten holisztikus (vagyis az egész ember üdvösségére irányuló), örök üdvözítő terve között, és nem veszik észre, hogy a két logika nem ugyanabba az irányba mutat. Számtalan olyan partnerségben vállalnak részt, melyet a globális etika aktivistái irányítanak. Az Egyháznak önérzetesnek kell lennie, és távol kell tartania magát a radikális programtól. A globális etika posztkeresztény humanizmusát egy világ választja el a valódi és teljes keresztény humanizmustól, amely a Krisztusban való üdvösségre épül, és amelyet az Egyház támogat. Sok keresztény egyáltalán nincs tisztában ezzel a különbséggel. Az Egyház sürgető feladata, hogy visszanyerje keresztény önazonosságát és kiszabaduljon a kétértelmű célok fogságából.

A keresztény igehirdetés és a globális etika összekeverése kettős veszéllyel jár. Először is, az új fogalmak azt a helyet töltik be, amelyet az evangelizációnak kellene betöltenie. A keresztények emberi jogokról, fenntarthatóságról és a *Millenniumi Fejlesztési Célokról* beszélnek ahelyett, hogy az evangéliumot hirdetnék. Lassanként a világi értékek vonzásába kerülnek, és elveszítik keresztény önazonosságukat. Nemde II. János Pál is „az üdvösség üzenetének fokozatos elvilágiasodásáról” beszél *Redemptoris Missio* kezdetű enciklikájában?

Másodszor, ha a keresztény vezetők az új etika fogalmait használják, és nem tisztázzák azt, mi különbözteti meg ezeket az Egyház társadalmi tanításától és az evangéliumtól, amint az sajnos gyakorta történik, a hívek össze fognak zavarodni, és nem fogják észrevenni a különbséget. Ez pedig olyan zűrzavarhoz vezet, amely fokozatosan kikezdi a keresztény nyáj hitét.

A *Novo Millennio Ineunte* kezdetű apostoli levelében II. János Pál arra hív, hogy *kezdjük újra Krisztusban*: a mi *kiindulási pontunk* is csak Ő lehet.

Bővebb tájékoztatásul

Az *Institute for Intercultural Dialogue Dynamics* a globalizáció kulcsfogalmait, értékeit és működési mechanizmusait vizsgálja.

Az intézet *alapos elemző jelentéseket* készít ezekről a témákról, és nyomon követi a fejleményeket multilaterális és globális szinten egyaránt. Az intézet tágabb közönségnek szóló *oktatási anyagokat* is készít, pl. kézikönyveket, modulokat, oktatási segédeszközöket és diákat, és rendszeresen frissíti a globális etika kulcsszavait. Az intézet részt vesz konferenciákon, kerekasztal-beszélgetéseken, tudatosság-növelő szemináriumokon és az oktatók képzését szolgáló szemináriumokon, illetve szervez is ilyeneket. Olykor az irányelvek megfogalmazásában is részt vesz.

Miután pontosan meghatározta a kultúra globális átalakításának radikális elemeit, az intézet egyre inkább arra összpontosít, hogy feltárja, miként lehet olyan pozitív alternatívát felmutatni, amely megfelel annak, amire korunk férfiai és női valóban vágnak.

Kapcsolat:
iis@skynet.be

Fordította: Sallai Gábor